

RESSENYES BIBLIOGRÀFIQUES

Per Antoni RUBIO

Àrea d'Informació i Divulgació del GOB Mallorca

Aquesta secció bibliogràfica té l'objectiu de reunir tota la informació dispersa sobre ornitologia balear que apareix publicada en altres revistes i llibres, tant de la nostra comunitat com nacionals o estrangers, i, d'aquesta manera, fer-la més accessible a qualsevol persona interessada en l'ornitologia balear. Aquest apartat recull ressenyes breus en què es ressalten els principals resultats i s'hi aporten teories sobre el contingut de les publicacions rebudes a la biblioteca del GOB.

Un conjunt de col·laboradors realitzen desinteressadament aquestes notes i contribueixen amb el seu esforç a la transmissió d'informació, que podrà tenir una funció en la formació i l'actualització dels coneixements ornitològics dels membres de la nostra associació. Les ressenyes expressen les opinions dels revisors, això vol dir que no reflecteixen necessàriament el parer del GOB. En aquesta desena ocasió aporten a la base de dades 4 referències més.

A l'apartat de noves revistes, es presenta el darrer intercanvis per a la biblioteca al darrer any.

Llista de col·laboradors: Félix de Pablo i Guillem X. Pons.

ARTICLES

BROWN, A., PRICE, D., PERE, S., HELEN, B. LOCK, L and DEVENEY, D. 2011. Seabirds on Lundy: their current status, recent history and prospects for the restoration of a once-important bird area. *British Birds*, 104: 113-176.

A l'illa de Lundy, al canal de Bristol, eren conegudes algunes colònies d'aus marines i durant el segle XX va perdre molt del seu interès especial d'aus marines. No obstant això, l'eradicació de les rates (depredadors importants d'aus marines a les illes en tot el món) de Lundy en 2003-2004 pot aplanar el camí per a un possible retorn de les colònies. Aquest treball descriu el que es coneix dels canvis de la població d'aus marines de Lundy abans i després de l'eradicació. Encara que, tal com indiquen els autors, és massa aviat per reconèixer oficialment l'inici de la recu-

peració, s'identifiquen alguns signes molt encoratjadors que l'eradicació dels últims ha estat eficaç i que l'illa ofereix una vegada més les condicions necessàries en les quals les aus marines són capaces de remuntar el seu descens demogràfic.- Guillem X. PONS.

OLIVERA, P., MENEZES, D., TROUT, R., BUCKLE, A., GERALDES, P. and JESÚS, J. 2010. Successful eradication of the European rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) and house mouse (*Mus musculus*) from the island of Selvagem Grande (Macaronesian archipelago), in the Eastern Atlantic *Integrative Zoology*, 1: 70-83.

L'illa portuguesa de Salvatge Gran a la Macaronèsia és una important zona de cria d'aus marines a l'Atlàntic oriental. Importants poblacions de baldriga cendrosa *Calonectris diomedea* (Scopo-

li, 1769), de petrell de Bulwer *Bulweria bulweria* (Jardine i Selby, 1828) i de baldriga petita *Puffinus assimilis baroli* (Bonaparte, 1857) també hi són presents, el petrell *Pelagodroma marina* (Latham, 1790) i el petrell de Madeira *Oceanodroma castro* (Harcourt, 1851). No cal comentar que algunes d'aquestes poblacions són d'importància mundial. Salvatge Gran també proporciona diversos hàbitats d'una extensa flora, incloent 11 espècies endèmiques. L'illa de 270 hectàrees va ser habitada també per altres dues espècies de mamífers exòtics invasors: el conill europeu *Oryctolagus cuniculus* (Linnaeus, 1758) i el ratolí casolà *Mus musculus* (Linnaeus, 1758). Es té constància que tots dos han tingut efectes adversos sobre les aus marines i la vegetació de l'illa. El 2002, el Parc Natural de Madeira va dur a terme un programa usant brodifacoum, esquer destinat a l'eradicació dels conills i del ratolí. Aproximadament es varen situar uns 17.000 punts d'esquers individuals, establerts sobre una quadrícula de 12,5 x 12,5 m. Els esquers també es van aplicar a mà "sembrant" a les zones amb major pendent i als penya-segats on el verí no va poder ser col·locat. Els conills van ser eliminats al cap d'un mes. No obstant això, els ratolins van persistir per molt més temps les aplicacions de verí, i es va actuar i controlar la població durant sis mesos. Les avaluacions posteriors després d'efectuar el programa i l'observació sistemàtica dels rastres després de tres anys de la primera intervenció, ha confirmat l'eliminació de les dues espècies exòtiques invasores. En aquest treball es presenta informació sobre aquestes operacions, sobre les mesures adoptades per mitigar els impactes adversos del programa d'eradicació d'importants espècies de vertebrats no objectiu, com són la titina de

Berthelot *Anthus berthelotii* (Bolle, 1862) i un gecònid *Tarentola bischoffi* (Joger, 1984), poblacions que s'incrementen després de l'eradicació, així com avaluar la resposta inicial dels ecosistemes de l'illa després de l'eradicació dels conills i dels ratolins.

Pel que fa als resultats de l'operació va mostrar que hi va haver una resposta positiva de diversos aspectes de l'ecosistema després de l'eradicació. Els resultats del monitoratge indiquen que la vegetació haviat va respondre a l'absència de conills i ratolins. L'augment constant del nombre d'espècies de plantes presents en els llocs d'estudi va ser un clar indicador de la recuperació de la vegetació. No obstant això, en dos d'aquests llocs el nombre d'espècies de plantes va disminuir a causa de la saturació de la cobertura vegetal per la presència de *Solanum lycopersicum* (Linnaeus), una planta potencialment invasora que va sofrir un fort increment demogràfic després de l'eliminació de ratolins i conills. Aquest aspecte del programa és aconsellable que es vigili acuradament, i realitzar actuacions futures per a la seva correcció. La ràpida expansió de dues plantes invasores *Phalaris aquatica* (Linnaeus, 1961) i *Ageratina adenophora* (Spreng) King & H.E. Robins després de l'eradicació dels conills en Deserta Gran requereix l'aplicació d'un pla de gestió per limitar la seva propagació no controlada.

La fluctuació en el percentatge de coberta vegetal en el control de quadrats s'explica pel fet que, numèricament, la major part de la vegetació de Salvatge Gran comprèn plantes anuals i, per tant, molt afectada pel règim de pluja anual. Un altre factor per a aquesta fluctuació va ser el control i l'eradicació de *Nicotiana glauca* que va començar el 2001 i encara estava en curs en 2005. Al llarg

de l'illa, les plantes endèmiques, com *Monanthes lowei* (Paiva) P. Pérez i JR Acebes Ginovés ha augmentat tant en termes d'abundància i coberta vegetal. Això també va passar amb altres espècies indígenes importants i espècies endèmiques de la Macaronèsia, com *Centaurea melitensis* (L.), *Chenopodium coronopus* Moquin, *Lycopersicum esculentum* Mill, *Schizogyne sericea* (Lf) DC, *Spergularia fallax* Lowe i *Anagalis arvensis* L. A més, altres quatre espècies: *Fumaria montana* (J. Schmidt), *Emex spinosa* (L.) Campden., *Limonium papillatum* Kuntze i *Misopates selvagensis* (D. Sutton), que es creien extintes localment, han estat recentment registrades a Salvatge Gran. A més els estudis sistemàtics s'han dut a terme i les noves espècies a l'illa (i possiblement noves per a la ciència) s'estan descrites (per exemple, quatre espècies pertanyent a la família Poaceae). L'abundància relativa de les quatre famílies de Coleòpters, que són monitoritzats en detall, s'han incrementat a l'illa i observacions de camp indiquen que aquest increment és vàlid per a altres tàxons d'invertebrats. La major abundància dels insectes va ser més probablement relacionada amb el fet que la majoria d'ells viuen en associació directa amb les plantes, que al seu entorn eren també més abundants. La manca de diferències estadísticament significatives va ser probablement deguda al fet que el conjunt de la mostra d'hàbitats va ser petita i molt diferent entre elles. El nombre dels individus d'una mateixa família analitzats va variar entre 0 i 502 en el mateix any en quadrants diferents de manera que el conjunt de dades tenia un alt grau de variabilitat. Tot això ha afavorit la proliferació de nous estudis sistemàtics en curs i descripcions de noves espècies d'invertebrats a l'illa.

Algun autor ha indicat efectes adversos dels esquers anticoagulants en les poblacions de llangardaixos (Merton, D.V. 1987. Eradication of rabbits from Round Island, Mauritius. *Dodo* 24, 19-44), però els autors d'aquest treball no han vist cap efecte evident en rèptils a l'illa Salvatge Gran, tot i que també s'ha de dir que indiquen que no van ser monitoritzats intensament perquè no es van considerar un risc significatiu. El fet que els índexs de la població de gecònids no es veiessin afectats durant les operacions d'eradicació fou important. Tot plegat, suggereix que els insectes que menjaven l'esquer posteriorment no afecten els seus possibles depredadors. S'ha detectat que la població de gecònids va en augment, probablement també relacionada amb una combinació de l'alliberament de la pressió de depredació dels ratolins sobre els ous i els joves i la major disponibilitat d'insectes.

Les poblacions de titina de Berthelot durant el període d'eradicació han tingut un impacte negatiu doncs sembla que alguns individus s'alimentaren de l'esquer. Per paliar aquesta contingència se va aplicar vitamina K2 a distints punts d'aigua, encara que no se va poder constatar si consumeixen una dosi efectiva de l'antídot. No obstant això, la població es va recuperar notablement ràpidament en els anys següents. Hi ha una sèrie de possibles explicacions per a això. La titina de Berthelot nidifica a la mateixa zona que els conills i ratolins, per la qual cosa és probable que la pertorbació del conill i la depredació del ratolí sobre els nius, ous i pollets podien tenir algun efecte limitant en la seva població. No obstant això, una au essencialment insectívora, la major disponibilitat de post-eradicació dels insectes, probablement també hauria de tenir un efecte positiu respecte al seu creixement

i el seu èxit reproductiu. A causa del nombre limitat de personal disponible, les aus marines poblacions que no van ser controlades directament pels autors. No obstant això, un estudi recent demostra que l'èxit de cria de la baldriga cendrosa és consistentment més alt que abans del programa d'eradicació del ratolí i del conill. De fet, es va donar un augment notable en el nombre de polls durant l'any de l'eradicació (és a dir, l'època de cria de 2002).

Les conseqüents mesures de quarantena s'aplicaren rigorosament per reduir les possibilitats de nova invasió de l'illa pels ratolins. Per als vaixells de visita està prohibit fermar qualsevol corda a la terra i tot el menjar de l'equip del Parc Natural Servei de guàrdies de Madeira, així com altres visitants, es transporten en recipients de plàstic segellat. A més, durant l'estiu, quan el nombre de visites a l'illa augmenta, un cordó de tubs amb l'esquer es col·loca al voltant de l'únic lloc oficial d'ancoratge de l'illa i aquests són inspeccionats periòdicament.- Guillem X. PONS.

ZINO, F., HOUNSOME, M.V., BUCLE, A.P. and BISCOITO, M. 2008. Was the removal of rabbits and house mice from Selvagem Grande beneficial to the breeding of Cory's shearwaters *Calonectris diomedea borealis*? *Oryx*, 42: 151-154.

L'èxit de la reproducció de la baldriga cendrosa *Calonectris diomedea borealis*, en la seva important colònia de l'Atlàntic a Salvatge Gran s'ha monitoritzat periòdicament en dues parcel·les d'estudi des de 1982. Un exitós programa d'eradicació es va dur a terme per eliminar dos mamífers invasors exòtics, conills *Oryctolagus cuniculus* i ratolins *Mus musculus*, de l'illa durant 2002. La disponibilitat de les dades de reproducció

a llarg termini per baldrigues en Salvatge Gran va proporcionar una oportunitat única per estudiar els efectes de l'eliminació de conills i ratolins en la cria d'aus marines. Observació anual d'aproximadament 400 nius de baldrigues va mostrar que significativament més aus dret de tots dos llocs d'estudi en les cinc temporades de cria després de l'eradicació que en les 13 temporades anteriors perquè les dades fiables de reproducció estaven disponibles. El nombre d'aus presents en els joves el moment de la naixent van ser una mitjana de 47 i 23% major nombre de pre-eradicació en l'estudi de dos llocs. L'eradicació dels conills i ratolins va ser simultània i, per tant, és impossible atribuir la cria de major èxit de les baldrigues cendroses a la eliminació d'una o altra espècie. No obstant això, se sap que tenen efectes adversos sobre la nidificació d'aus marines. Aquestes observacions proporcionen important justificació de l'aplicació dels programes més per a l'eliminació d'espècies exòtiques invasores mamífers de les illes oceàniques.- Guillem X. PONS.

BELL, B. D. 2001. Removal of rabbits from Deserta Grande Island, Madeira Archipelago. *Arquipélago. Life and Marine Sciences. Supplement 2 (Part B)*: 115-117. Ponta Delgada. ISSN 0873-4704.

El 1995, el Parc Natural de Madeira va comptar amb un projecte Life de la Unió Europea amb l'objectiu d'eliminar els mamífers introduïts a una important reserva natural, l'illa Deserta Gran (Arxipèlag de Madeira). El 1996, una empresa especialitzada en la restauració d'illes de Nova Zelanda, Wildlife Management International Limited (WMIL), va ser contractada per dur a terme l'eradicació dels conills (*Oryctolagus cuniculus*) a Deserta Gran. Els conills van

ser retirats durant el període de l'1 de setembre al 2 de desembre amb un anti-coagulant amb brodifacoum com a base activa.

En només uns dies havia proves que l'esquer utilitzat havia estat efectiu tant en ratolins com en conills. Ratolins morts i excrements de conill de coloració verdosa n'eren les proves. Les restes d'excrements de conills es van fer menys freqüents amb el pas del temps i es van començar a trobar conills morts després d'una setmana. A prop del final de la campanya no es detectaven noves proves de presència de conills. També hi va haver una recuperació espectacular de la vegetació herbàcia una vegada que arribà la primera pluja. Pel que es va poder avaluar que no hi havia a llarg termini efectes sobre les espècies no objectiu. Hi ha hagut morts accidentals acceptades com un dels costos temporals de la l'operació. L'aligot *Buteo buteo* i el xoriguer *Falco tinnunculus* han estat víctimes del projecte, les poblacions s'han reduït significativament com a resultat de l'alimentació de conills i ratolins enverinats. Malgrat tot, ambdues espècies han recolonitzat ràpidament l'illa. Hi va haver algunes morts

de titina de Berthelot, *Anthus berthelotii madeirensis*, i de canaris, *Serinus canaria*, però no hi va haver disminució notable de les poblacions. Després de la partida de personal WMIL, els vigilants del Parc Natural varen seguir controlant possibles restes de conills. Un petit grup de WMIL tornà a l'illa dotze mesos després de la campanya d'eradicació per verificar el resultat sobre els conills. No va ser trobat cap conill. Encara que la població de ratolins va sofrir una dràstica reducció, sembla que alguns van poder sobreviure. A l'illot veï de Chão, inclòs dins el projecte de Deserta Gran, es va actuar de forma semblant i els ratolins semblen haver estat eradicats. L'illa, sense els conills, ha anat recuperant ràpidament la seva vegetació. No obstant això, hi ha espècies a l'illa que també creen un greu problema, com les cabres, que no van ser eliminades. Caldria eliminar totes les cabres per a una completa recuperació de la seva vegetació, després de veure l'èxit després de l'eradicació dels conills. Una visita posterior a l'octubre de 1997 va confirmar que tots els conills havien estat eliminats de Deserta Gran.- Guillem X. PONS.

LLIBRES

ADROVER, J.; ARTIGUES, C.; CARRASCO, G.; FIOL, C.; LLADÓ, X.; MARTÍNEZ, J.L.; MAS, R.; MUÑOZ, A.; PAPPAL, L. i SUÁREZ, M. 2010. *Atlas dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera*. GOB. Palma. ISBN: 978-84-89911-29-1.

Una de les primeres tasques per millorar la gestió de les aus d'un territori és conèixer-les, per la qual cosa la millora dels coneixements que se'n van adquirint tindrà una repercussió important a l'hora de gestionar-les. Poder res-

pondre preguntes, de vegades tan bàsiques, com quines espècies podem trobar en un territori o quants exemplars n'existeixen no sempre és fàcil, però sí necessari per al gestor que vol dur a terme de la millor manera possible les seves funcions. En aquest sentit, a més de en molts altres, és un llibre com el nou *Atlas dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera* adquireixen una part important del seu potencial.

Ja al 1997 es va publicar el primer atlas sobre les aus reproductores de

Mallorca i Cabrera (Avellà i Muñoz *et al.* 1997), però el temps que ha passat des de llavors ha provocat canvis substancials en moltes de les aus que hi eren tractades, a més de l'aparició com a reproductores d'altres aus que en aquell moment no ho eren. Si el treball l'ha fet un gran nombre de persones, entre les quals cal citar alguns dels millors experts de l'ornitologia balear, de ben segur que el resultat obtingut ha de ser un èxit.

En aquest sentit s'han localitzat vint-i-una noves espècies reproductores que no s'havien citat en l'atles anterior, de les quals quatre són exòtiques i/o introduïdes, cinc són de reproducció accidental o molt escassa i les altres deu són aus les poblacions reproductores de les quals estan estabilitzades o s'han incrementat en els darrers anys.

En aquest nou atlas podem trobar informació sobre les aus reproductores de Mallorca i Cabrera durant el període 2003-2007, amb dades obtingudes en més de 15.000 observacions de 115 espècies diferents (109 d'autòctones i 6 d'exòtiques), fet que suposa que un terç de les espècies observades a Mallorca són reproductores.

El llibre està estructurat de tal manera que comença amb uns apartats

introdutoris en què es defineix el projecte i el seus precedents, i continua per una secció en què es defineix el mitjà físic on s'ha dut a terme l'estudi, les variables climatològiques i la vegetació, aportant d'una forma simple una visió general de l'àrea d'estudi, necessària per situar el lector en un context adequat. Un apartat metodològic indica les delimitacions a partir de les quals s'han anat prenent les dades de camp, les quadrícules 5x5 en aquest cas, així com altres consideracions metodològiques. Finalment, el gruix del llibre aporta informació sobre les espècies reproductores, disposades a mode de fitxa individual per a cada espècie, en la qual se n'indiquen dades sobre la distribució, necessitats d'hàbitat, fenologia, població, tendències i algunes informacions sobre la seva conservació i amenaces, acompanyades d'un còmode mapa amb la distribució de l'espècie sobre la superfície de Mallorca i Cabrera.

En conjunt, tenim un llibre molt interessant per als amants de les aus, així com per a tot aquell que necessiti disposar d'informació sobre les poblacions ornítiques de Mallorca i Cabrera, amb què podrà millorar els seus coneixements sobre aquest grup d'éssers vius tan interessants.- FÉLIX DE PABLO.

ALTRES LLIBRES REBUTS

- AMENGUAL, E. 2010. *Campaña de anillamiento de aves en paso prenupcial en el Parque Nacional del Archipiélago de Cabrera, marzo-mayo 2010*. Ministerio de Medio Ambiente & GOB Mallorca & Skua Gabinetes de Estudios Ambientales S.L. Informe inèdit.
- AMENGUAL, E. 2010. *Campaña de anillamiento de aves en paso postnupcial en el Parque Nacional del Archipiélago de Cabrera, agosto-octubre 2010*. Ministe-

rio de Medio Ambiente & GOB Mallorca & Skua Gabinetes de Estudios Ambientales S.L. Informe inèdit.

- BONNÍN, J. 2010. *7ª Campaña d'anellament científic d'ocells a la migració prenupcial a Can Marroig 2010. Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera*. Govern de les Illes Balears, GEN-GOB Eivissa. Informe inèdit.
- FIOL, C. 2010. *Campaña d'anellatge científic d'aus durant la migració postnupcial. Parc*

Natural de Sa Dragonera 2010. Espais de Natura, Conselleria de Medi Ambient & GOB Mallorca. Informe inèdit.

MARTÍNEZ, J.L. 2010. Control i evolució d'espècies bioindicadores del canvi climàtic a Mallorca. Conseqüències del

canvi climàtic en la pèrdua de biodiversitat (Primavera-Estiu 2010). Direcció General de Canvi Climàtic i Educació Ambiental, Conselleria de Medi Ambient i mobilitat & GOB Mallorca. Informe inèdit.

NOUS INTERCANVIS

Migres. Revista de Ecologia. Revista de caire científic editada per la Fundació Migres, fundació dedicada a l'estudi, conservació i difusió de la naturalesa i especialment de la migració de les aus dins l'àmbit geogràfic de l'estret de Gibraltar. Els seus articles, en funció d'aquests objectius, versen sobre temes d'ecologia amb especial presència d'articles sobre aus i sobre cetacis de la zona de l'estret. Inclou a més el resultat del programa MIGRES, un programa de seguiment d'aus migratòries posat en marxa al 1997 i que dona nom a la fundació i a la revista. També podem trobar les llistes sistemàtiques de les aus i els cetacis de l'estret de Gibraltar.

